

Զ Ա Լ Ը Մ Տ Ղ Ա Ն *)

(Թատերախաղ հինգ արարուածով)

Ա Ր Ը Ր Ո Ւ Ը Ժ Դ.

Ասլըխանին տունը, կահաւորուած սենեակ մը:

Հ Ա Ն Դ Ի Պ Ո Ւ Մ

ՏԵՍԱՐԱՆ Ա.

(Բեմին ներսերէն խմբերդ մը որ տխուր վերջով մը կը մարի երթալով):

Հուսիկ, Փառէն, Ասլըխան, Հրանուշ

Հուս. (Կամաց մը սենեակին դուռը կը բանայ, ներս կը մտնէ, կը գոցէ դուռը իր ձեռքովը, կը մոռնայ բարեւել, կամ չուզէր: Սենեակին ծակատը բազմեր է փեսան՝ Փառէնը, աջ ձեռքը պզտիկ շղթայի մը: Զուարթ կեցուածք: Իմացը նստեր է տանը այրի կնիկը՝ Ասլըխան. ասոր ձեռքը կայ ասեղ, թել, զոգնոցի մը եզերքը կը խծպէ, ականջն ալ աղջիկտես եկող Փառէնին տրամադրած: Հուսիկ ներս մտնելու ատեն, Ասլըխան տհաճ դէմք մը կը ցուցնէ, ոտքի չելլեր, ու միշտ դէպի անոր, որ ինքն'րեն բազմոցին մէկ կողմը տեղ ըրեր, նստեր է—աչքին տակէն լրտեսի թափանցող աչքով մը կը նայի) Պահէ, պահէ, հիմայ ալ պահէ երեսդ, խըլանէ՛թ:

Փառ. (Իր զորանը չը ծանշնալ կը կեղծէ, դէպի Ասլըխան) Who is this? Տիկին—հլ է:

Ասլըխան. Բը, իրաւ չի ճանչցար, էֆէնդի:

Փառ. Բայց... հա... է, հչ, քիչ մը կարծես (ծաղրելի ձեր-ծերում մը):

*) Ցե'ս «Մուրճ», № 3.

Ասլ. (Փառէնին ականջին տակ լսելի փսփսուկներ) Բաղդէիկին հոտուտ ուսանը, Շահին աղային ալ «Ապրիմ մեռնիմը»:

Փառ. Որոշ... Խնդրեմ (Կեղծիքը խորունկցնելու ջանքեր: Լուսիկն ալ ամօթէն կծկուած առջեւը կը նայի, մատներուն հետ կը խաղայ, պահ մըն ալ իր քովը եկող տանը կատուն գիրկն առած, տնոր կռնակը կը շփտէ):

Ասլ. Զօքանչդ, մըլեմ, զօքանչդ, կ'ըսեմ, չես ալ ճանչնար: Փառ. (Քեթեւ ցատկումով մը զօքանչին կը մօտենայ վարկենապէս, ձեռքը կը թոթոէ): Վայ... հա (իւր ձակատը շփելով): Բայց, կը ներէք, կը յուսամ: Ի՞նչպէս էք. տիկին... աղէկ էք:

Լուս. (Պաղ-պաղ) Ի՞նչ աղէկ ըլլէինք, Փառէն, քեզ հարցը-նէինք, աղէկ ես:

Ասլ. (Քթին տակ ու մէկ կողմ) Շուտեկա ինքնիրենը շաքար ալ կը հալցնէ:

Լուս. Անցածները ըրի, ըրի, *), չի կըցայ գալ, աներոջդ սրտին ցաւը բռներ էր, վերջն ալ չեմ գիտեր, Ի՞նչ էր արգելքը: Տնուընիս ալ վանք եղեր է, մէկը ելլայ՝ նէ, տասն ալ կը մտնայ:

Փառ. Հոգ չէ, տիկին, հոգ չէ, շնորհակալ եմ. ես ալ ասօր հազիւ բէնտըր բիվիդիթի ելայ:

Լուս. Քը, լեզուդ ալ փոխեր ես... Հիւանդ էիր:

Փառ. Ո՛չ, ո՛չ, Ամիսէն աւելի է գալս, ասօր կ'այցելեմ:

Ասլ. Խէր բաց բերանդ, ինչո՞ւ հիւանդ ըլլի:

Լուս. Ըսել է, մենք որ չենք եկեր, մեզի չպիտի գայիր:

Փառ. (Պատասխանի ընդոտով) Կարելի է, կը յուսամ թէ...

(Համրիչի տեղ շղթայ մը կը դարձնէ օդին մէջ):

Լուս. Նազոււն տես, աներդ տես, ալ զիս չեմ ըսեր:

Ասլ. (Առանձին) Մուրս ի գլխո՞ւդ...

Լուս. Շահին աղան, մար-խաթունը Ի՞նչպէս են, գամ մէյ մը աչուընին լուսիմ:

Մեր աղայէն ալ որչափ ատեն է, խէր, խապար չինք առներ: Գէշ-գէշ երազներ կը տեսնենք:

Փառ. Օլըմդ...

(Ասլիխանին աղջիկը հագած կապած ու կոտորուելէն ներս կու գայ. ձեռք-պագով բարի գալուստ կ'ըսէ ու կ'երթայ):

Լուս. Ճամբան շատ նեղութիւն չի քաշեցիր, զահար: Քը, աս երազն ալ (ղէպի տանտիրուհին) ինտոր սուտ չ'ըլլիր: Գալէն

*) Ձատ աշխատեցայ ըսել է:

շաբաթ մը առաջ Նազլուին կը պատմէի թէ՛ գոհնտ մը չուան կծկեցի, փեսան անպատճառ ճամբայն է, ըսի:

Ասլ. (Հեղինակին) Ես քու տեղդ ըլլէի, ս. Վառլառ դող մը աղու ընիկ կը խրկէի:

Փառ. (Բռնադրօս անհամ քրքիջ) Հոս հասայ չի հասայ, միշտ գիշեր, միշտ երազ:

Հուս. (Անվրդով տանտիրուհիին ականարկներէն) Աներ, զոքանչ ալ չէ նը, Նազլուն կը տեսնայիր:

Ասլ. (Անգուստան) Ալ արթըլս դուն ալ դատը կը տանիս, խաթուն:

Հուս. (Միշտ ինկած հոգեբանութեան մը մէջ) Ինչո՞ւ կը նեղուիս, քուրուկ, մեր ատենն էր, որ փեսան աներանցը չէր երթար: Վեց տարի է:

Ասլ. Ալ ես չէի... (դէպի Փառէն) Խնչ ըսիր, էֆէնդի, տունը մերն է նը, խօսքն ալ աս խաթունին ըլլի: ('Եսլի ներս' աղջկան ծայն կը հասցնէ) Հրանհուշ, Հրանհուշ. (դէպի Լուսիկ) հրամէ, խօսքը խաթունինը ըլլի, ըսի:

Հուս. Ձեմ գիտեր, կը կարծես, շէնլիք չեմ տեսեր:

Ասլ. Հա, ես, աս քաղքին մէջ մէյ մը Օհանճանենց եղսօն, մըն ալ էֆէնդիին Լուսիկը, ալ կնիկ կամր որ...

(Երկու կնկան այս լիզուպայքարին ատենը Հրանհուշ անգամ մըն ալ դուրս եկած էֆէնդիին սիկառի մատուցում մը կ'ընէ ու նորէն կ'երթայ:

Էֆէնդին ալ իր բոլոր ուշադրութիւնը Հրանհուշին շարժումներուն վրայ պահելով, ժամանակ չի գտներ բովիներուն շաղկապտութիւնները լսելու. երբեմն պիտի ծայրիքը կը սրէ, պահ-պահ ալ ծածուկ մըմունջ մը կը դարձնէ իր բերանը, ճակատը կը շփէ: Փառէն իր ճակատը շփելու պահուն) (Նորէն ինքը) Վախճամ գլուխդ կը ցաւի, էֆէնդի:

Փառ. Պզտիկ հէտէյք մը, բայց, էհ...

Ասլ. Թէյը առաջ, թէ՛ խահուէն:

Փառ. Եւ ոչ մէկը, տիկին (ժամացոյցը կը նայի, մոռցուած բան մը մէկէն միտըը ինկած): Շնորհակալ եմ: Ճիշտ հիմայ քրդընիս պիտի այցելեմ: (Ասլիսանին) Կուտ պայ, տիկին (ոտրի):

Ասլ. Եղա՞ւ մի ասանկ, էֆէնդի: Աս մէկը չեմ սեպեր:

Փառ. Նորէն կը տեսնուինք:

Ասլ. Միշտ միշտ հրամեցէք. տունը ձերն է:

Հուս. (Փառէն երթալու վրայ, Լուսիկ տաղնապի մէջ) Է յի՛ր, ըսեմ, փեսայ, ըսեմ, նորէն գնա (կը ցատկէ Փառէնին ականջին տակ): Նազլուն բարեւ ըրաւ, ըսաւ որ անգամ մըն ալ մերը գաս:

Փառ. Օլընդդ, օլընդդ:

Հուս. (Անպարանքով) Աս թաշկինակն ալ ծոցդ դիր:

Փառ. Շնորհակալ եմ... (քրքիշ) հը', հը', հը':

Ասլ. (Փեսայի ու զոքոնջի այն սիրուրտուքին ատենը ճաթելու աստիճան նեղուած) Ուզէիր նը, քիչ մըն ալ կրնայիր նստիլ, է֊
ֆէնդի:

Փառ. (Տանտիրուհիին ալ սիրտը չի ցաւցնելու համար) Բիչ
մըն ալ ահա (կը նստի):

Հուս. (Դուրս ելլալու համար ոտքը առաջ չերթար կարծես, ոտքը
կը քաշըշէ) Հն, միտքս բան մը ընկաւ, աս ալ ըսիմ նէ, երթամ:

Փառ. Հը', հը', հը', հը': Բաւական կը նեղէք մեզի, կը յու֊
սամ (շփոթուած քիչ մըն ալ):

Հուս. Ոտքի ելլայիր, քիչ մը ասդին, մէկ խօսք մը...

Փառ. (Դժուարութիւնով մը դէպի զոքոնջը) Բիչ մը ասդին,
քիչ մը անդին, կամ կկոց կամ գնդակ: Հը', հը', հը', հը':

(Փառէն բոլոր իր կնահած քաղաքավարութիւնը անհամ, կեղծ
խնդրի մը մէջ շրջանակած կ'երեւայ):

Հուս. (Փեսին ականջին) Աս է ըսելիքս որ չի խաբուէիր:
Շվոտ կնիկ մըն է ատիկա, տմնայ աղջիկը... Բերանը կը հո֊
տի, շալակդ չի հանէ: Ասչափ:

Փառ. (Ցած ձայն) Շնորհակալ եմ, տիկին, բայց վատահ: Եղէք, ես հոս ատ նպատակով չեմ եկած (Սենեակին դրան մօտը սա առանձին խօսքըւտուրք ընելու ատենին, Ասլիսան չուզելով մօտեր֊
նէն երթալ, պատին վրայ կախուած պատկերները վար կ'առնէ, մէկ֊երկու֊
քին շրջանակը կը մաքրէ թաշկինակով, նորէն տեղիւրնին կը կախէ, յետոյ
պատուհանէն փողոցը դիտելու ձեւեր):

Ասլիսան աղէկ կը հասկնայ թէ՛ իր հաշիւին նպատաստը երեւոյթ
մը չէ ան եղածը):

Հուս. Հն, աս ալ, (մէկ երկու քայլ անելէ յետոյ) վաղը աս
ատենը աչուընիս դուռնէն չենք զատեր: Մնաս բարի: (Ձայն
մըն ալ տանը կնկան Ասլիսանին երկնցնելով) Դուռն ալ մնաս բարով,
քուրսակ, լոնչ ընենք, Ասլիսան, (փաղաքուշ արտասանութիւն) մի՛
մեղդբեր, փեսայ ըսածդ ալ զաւկի պէս է, գլխուդ գայ որ
հասկնաս: Մնաք բարի (երեսը դարձուցած կը մեկնի):

Փառ. (Ոտքի վրայ աս ու Ասլիսան) Բարի երթաք... (ծանր
բեռ մը ուսէն վար ձգողի շունչ):

Ասլ. (Զոր, ցուրտ շեշտ) Բարի եկաք, բարի եկաք *):

*) Բարի երթաք ըսել է:

ՏԵՍԱՐԱՆ Բ.

Ասլըխան, Փառէն

Ասլ. (Խորհրդաւոր լռութիւն մը խզելէ յետոյ) Աղջիկն ալ հետը բերէր որ, մայր ու աղջիկ մէկ տեղ տեսնէիք: Աստուած սէրերնիդ էւելցնէ:

Փառ. (Շփոթուած, միայն խնդուք) Հը', հը', հը', հը':

Ասլ. Ես ալ յիմար մը որ հաւտցեր էի թէ՛ նշանածդ ետ կ'ընես:

Փառ. Բայց... կարելի է, սխալ մը...

Ասլ. Լսեր էի, հրամներ ես, կերպով ձեզի ալ իրաւունք տուած: Ցաւագար աղջիկ մը...

Փառ. Ցաւագար...

Ասլ. Կասկած տուած չըլլիմ ձեզի, աղջիկը, էհ, կրնայ աղւոր հարս մը ըլլիլ, բայց, տարի մըն է որ արին կը թքնէ:

Փառ. Խնչ կ'ըսէք, տիկին (ապշուած):

Ասլ. Ինչո՞ւ, մար-խաթունը չի՞ գիտեր: Օր մը ոտի վրայ է նէ, տասն օր ալ գետինը կպուկ է: Տարիքով ալ դայ աղջիկ մը:

Փառ. Յետոյ...

Ասլ. Ալ արթըխ ձեր գիտնալիքն է, իմ ինչո՞ւս պէտք:

Փառ. Բոլորովին նոր յայտնութիւններ, տիկին, շնորհակալ եմ, շատ...

Ասլ. Մեր Հրանուշը գիրկս ծիծ կ'ուտէր, ան աղջիկն ալ մազ կը հիսէր *):

Փառ. Ես շատ առողջ կ'ըմբռնէի:

Ասլ. Աս խօսքերն ալ ինծմէ մի՞ լսեր: Բաղդիկին շուքէն ճինքը կը վախնան:

Փառ. Ապահով եղէք, շնորհակալ եմ, սակայն...

(Անհանգիստ ոտքի կը կայնէ, ծխատուփը կը փնտրէ զրպանները. կը գտնէ վերջապէս, վարկեան մը մտմտութեամբ. սիկառը վառելէ յետոյ, մեկնելու պատրաստութիւն:

Ասլ. (Կը հասկնայ դիմացինին տաքնապը, զայն իր տեղ նստած պատելու նոր կերպ մը դարակէն խոշորկիկ գործ մը կ'իջեցնէ, Փառէնին կուտայ) Վայրկեան մը ասով զբաղուեցէք, ներս երթամ, խահուէն ձեռքովս պատրաստեմ (ոտքի ելած երթալու վրայ):

Փառ. Բան չուզեր, տիկին, խնդրեմ (գիրքը որ աստուածա-

*) Մագերը հիւտող աղջիկը ալ մեծ կը սեպուի:

շունչ *) մըն է, զիրկը դրուած, ուրկէ Փառէն քիչ մըն ալ զարմացած կե-
րեւայ, բանալու խառնշտկելու կարկամ ձեռք մը կը շարժէ):

Ասլ. (Ինձ կայնով, անուշ խօսքեր) Խօշ շատ չէի՛ր եկեր
մերը, ղուրպան. մեր ողորմած հողին այնքան մտերիմ էր հօրդ
հետ, որ ան ատեն քեզ ու Հրանուշս պէշիկ-քէսմէ**) պիտի ընէին,
ես արգիլեցի: Դուն Հրանուշէս շատ մեծ էիր:

Փառ. Բաղդի խնդիր մըն է ատիկա, որ մենք չենք հասկը-
նար: Շնորհակալ եմ (մոկնիլ պատրաստուողի ձեւեր):

Ասլ. Քիչ մը եթէ համբերէք...

Փառ. (Ժամացոյցը կը նայի) Բայց... շատ... ուշացայ... եւ...

Ը...

Ասլ. Վարկեան մը ու կրունկիս վրայ պիտի դառնամ
(խոհանոց կ'երթայ արագ ոտքով մը որ խահուէն բերէ):

(Փառէն վայրկեան կը առանձին կը մնայ, Լուսիկէն տրուած
Թաշկինակը կը հանէ, իր քրտինքը կը սրբէ, Թաշկինակին մէկ ծայ-
րը երկու ոսկի ու քիչ մըն ալ շաքար հանկուրցուած զըտնելով, կը
կորսնցնէ մտքին հաւասարակշռութիւնը ու մերենաբար ձեռքը ան-
գամ մըն ալ կը պտտոնէ առջեւը եղած դրքին վրայ, կը Թղթատէ զայն ան-
նըպատակ ուր լուսանցքի մը վրայ ձեռագիր մը կը նշմարէ, կը կենայ
անոր դէմը, կը կարդայ լոկն հետեւեալ ընտանեկան դէպքերու վրայ խազ-
խրզուած տողերը)

«Ծնաւ Կարապետ փրկչական թիւ 188...-ին: Ծնաւ Հրա-
նուշ 188...-ին:

Մեռաւ Գրիգոր աղան նոյն տարին ապրիլին: (Թերթերը կը
շրջըրջէ. ուրիշ լուսանցքի մը վրայ).

Հրանուշին բերնին ցաւին համար եղած ծախքը.

35 դհկան սափրիչ Թումասին,

56 » բժիշկ Սաքօին,

60 » դեղագործ Յակոբին,

բոլոր ասոնք պարապ ծախքեր եղան, դիրա. հիչ մէկն ալ օ-
գուտ մը չըբաւ խեղճ աղջկան: Տէրը այցելէ»:

Փառ. (Առանձին) Աս աղջիկը 20—22 տարեկան բերանը
հոտած, վկայողն ալ աստուածաշունչ ս. գիրը, չի հաւտալ կ'ըլ-
լէր: Ու լիւն խորհրդաւոր հանդիպում, Տէր Աստուած, սա տեղէն
դուրս սողոսկելու համար ալ լիւն յարմար միջոց, քանի ան
կնիկն ալ ներս անցաւ գնաց:

*) Աշխարհաբար աստուածաշունչ մը, որ Ասլիքան տարին մէկ քանի ան-
գամ ձեռք կ'առնէ, կը կարդայ: Աղջիկը ամերիկեան դպրոցը ձերական ժը
ըշելու համար բողոք ընդունող կին մըն է:

**) Տղայ, աղջիկ որբանին մէջ տակաւին, իրարու հետ նշանելու սովո-
քով մը:

(Աղջիկտեսի եկող աս երիտասարդը մէկ կողմէն իր բուն զոքանչին կողմէն ցոյց տրուած համակրութենէն շփոթած, միւս կողմէն ալ գիրքին այս ձեռագիր լուսանցագրութիւնը իր մտքին վրայ կասկածելի բաներ մը նետելով, աս տեղէն գաղտուկ մը հեռանալու որոշում կ'ընէ:

Այդ գիրքը նոյն բացուած երեսին մէջ ձգելով նստած տեղը, կամացուկ մը մատնեբուն ծայրին վրայ ոտքի կ'ելլէ ու ոչ իսկ շշուկ մը ձգելով ետեւէն՝ կ'անյայտանայ):

ՏԵՍԱՐԱՆ Գ.

(ԵՐԵՒՈՅԹ ՄԸ ԽՈՀԱՆՈՑԻՆ ՄԵՋ)

Ասըլխան, Հրանուշ

Ասլ. (Արտօրանք) Շուտ ըրէ, շուտ ըրէ, խահուէն, ճէզվէն, շաքարը:

Հրան. Ի՞նչ արդեօք, ի՞նչ կար:

Ասլ. Երեսի ջրիկով դուրս հանիւք, շուտ:

Հրան. Ատ հոլ է որ ատքան գետնէ գետին կ'ըլլիս *):

Ասլ. Կտուց սրելու ատենը չէ, Հրանուշ, տղան անակ երկաց, որ Նազլուէն վազ տի գայ:

Հրան. Նազլուին նշանածն է եղբւր.—մըյեա (զարմացում), ուսուպով տղայ մը...

Ասլ. Բու վրայ է միտքը, տարիքիդ վրայ խօսելու ատենս, երեսին վրայ անուշ խնդուք մը եկաւ: Տէհ, հայտէ: Նազլուին համար ՁԵ-էն էւել կայ, պակաս չի կայ, ըսի: Աղէկ չըրթ. տէհ, շուտ ըրէ, ուժով փչէ կրակը, որ գոն **) գայ երեսդ:

Հրան. Կամչնամ, մայր:

Ասլ. Գտար ու ըսիր ալ, տէ, հայտէ...

Հրան. Չեմ կրնար:

Ասլ. Քիչ մ'առաջ ինչո՞ւ...

Հրան. Ձէի գիտեր:

Ասլ. Հիմայ ալ անանկ, հիմայ ալ, հայտէ:

Հրան. Գլուխս կարժարի պէս կը դառնայ:

*) Առջևը կը գլտորակիս:

**) Գաւառացի աղջկան շղարն ալ արեն ու կրակն է կ'երկի: Մայրերու ճարտիկ մէկ տեսակը նշանուելիք աղջիկ մը հրապուրտ երեցնելու համար առնոր նախ կրակ փչել կու տայ, որպէսզի գոյն գայ կամ կտրմարդեղ գոյն մը ձգան երեսը վայրկենապէս: Ուրիշներ ալ իրենց աղջիկը իրկունը ճրագի լոյսով մը ցոյցի կը բերեն աղջիկտեսի եկող աղային առջև:

Տգեղ աղջիկն ալ ճրագին առջև գեղեցիկ կ'երկայ:

Ասլը. Հայէ, հայէ, կ'անցնի հիմայ. Ժիր բռնէ ինքզինքըդ, փոխառը ձեռքդ առ ու դուրս ելիր: Կուզ մի բալեր, շալքըդ վեր բռնէ. գլուխդ մի՛ թաղեր, անճարակ մ'ըլլիր, քովդ մօտենաս նը, մէկ քով պահէ բերանդ, կտոր մը սին-սին կամ դարչին...

Հրան. Կը խենթցնես, մայր:

Ասլը. Ես ալ խենթցեր եմ արդէն, հայտէ:

Հրան. Հետս չի գաս նը, ծունկերս...

Ասլը. Փորձանք... փորձանք... (իր կուրծքը ծեծելով):

Հրան. Է՞ճ...

Ասլը. Գացած դպրոցնուդ մէջ բիչ մըն ալ մարդու առջև երուալ սորվէիք նը, վրանս կը կորսուէր:

Հրան. Դուն ալ հիչ պատեհութիւնը չես փախցներ:

Ասլը. Թող որ կարէ-կարկտուքէ ալ չէք հասկնար:

Հրան. Ամեն օր ատ դրդրանքները, վհուշ... (զլուխը թօթուելով ըմբոստ):

Ասլը. Լեզուընիդ հապա—կըռնկնիդ կը ծեծէ:

Հրան. Ես շիտակ կը խօսիմ, ես իրաւունքով կը խօսիմ:

Ասլը. Խահուէն, աղջիկ, խահուէն պաղաւ (սուրճը եփուած, սկահակներուն մէջ լեցուած, մայր ու աղջիկ այս վիճաբանութեան կը թռնուին):

Հրան. Պէտք էր նը, տանէիր. ես ի՞նչ ունիմ օտար տղի դէմ:

Ասլը. Վհուշ, Աստուած, Աստուած (ամացողի տապնապներով Ասլըխան ինքն իր երեսներուն միսը կը ծանկոտէ). կը մեռնիմ հիմայ, Հրանուշ (յուսահատ):

Հրան. Մեռնողս տես, հալս տես (մէկդի կը բաշուի):

Ասլը. (Բռունցքով հարուած մը աղջկան քամակին, փոխտին մէջ շարուած պարապ սկահակները կը թափթփին, շուարքներ ելալն):

Աչքդ կուրնայ, ջուրդ տաքցնիմ, գլխուդ վերեւ նստիմ, ասանկ անկըթուլթիւն լսուած բան է, մարդը ի՞նչ ըսէ, սպասէ:

(Հրանուշ ալ ծարը հաստած, ինքզինք վրայ կը բերէ որ համակերպութեան մը զայ: Կը մոռցուի խահուէ տանելու պէտքը, որովհետեւ խահուէն անդէն սրճեփին մէջ պահելով երկու սկահակ կար արդէն, անոնք ալ կտորկտոր կ'ըլլն: Պնակին վրայ պատրաստ անուշեղէն մը կը դնեն ու դուրս ելլելու կը պատրաստուին: Հրանուշ պնակը ձեռքը առաջ ինքն է քալողը, ետեւէն մայրը, զգուշաւոր ու տոտիկ-տոտիկ, ու ոհմ ի՞նչ պատրանք:

Փառէն չիկայ իր տեղը, ուր միայն ս. դիրքը կ'երեւայ բացուած վիճակի մէջ: Մայր ու աղջիկ քարացած իրարու երես կը նային վայրկեան մը առանց իսկ բառ մը փոխանակելու:

Ապրիլ, 1904.

Յետոյ Ասլըխան ինքն է որ բարկութենէն կրակ դարձած՝ աղջկան երեսին կը նետէ բոլոր այն նախատիքները, հայհոյութիւնները, որ միտքէն կ'անցընէ): Տեսա՞ր հիմայ, տեսա՞ր, տեսա՞ր...

(Հրանուշ չի խօսիր, որը իր յուզմունքէն փոխտին վրայ դրուած պնակիկը գետինը կը ձգէ. աս միեւնոյն վայրկեանին անդրադառնալով թէ՛ ամեն քայլափոխի ծախողանք մը կ'ելլայ դիմացը, ինքն ալ փոխտըր գետինը կը զարնէ ու կ'երթայ անդին բարձի մը կուշտը կը կծկուի կը մտածէ, ծայն-ծուռ չի հաներ ու մտքովը իրաւունք կու տայ մօրը, որ տակաւին ան ալ դողալէն չէ դադրած):

Բնդէ՛ որ գտնես հիմայ: Ի՞նչ մեղդերիւ. ես ալ ըլլէի, անանկ չախտի՛ ընէի: Կօշիկը քաշեր, բացուեր է, իրաւունք ունէր, մէկ լեղի խահուէ մըն էր տարուելիքը, ան ալ չեղաւ:

Անանկ միտքէս կ'անցնի որ հիմայ ոտքիս տակ առնիմ հլոս-հլոս ընեմ. (դէպի աղջիկը) սև սիւլիւկ, սև սիւլիւկ: Բախտդ ոտքովը գայ, դուն ոտքովդ դուրս հրէս:

Գնա՛ հիմայ հող պատին հետ կպի՛ր, պատին ծեփը եղի՛ր, գնա՛, գնա՛:

Հրան. (Արցունքին ապականած միայն, աչքերը կ'սրբտէ) Ա՛խ...

Ասլը. Ախով վախով սատկէի՛ր, որ հողէս պաղէր:

(Վայրկեան մը լռելէ ետքը, Հրանուշ ոտքի կ'ելլայ, մէյ մըն ալ Փառէնին նստած տեղին վրայ երթալով, հոն բաներ մը բնդրողի աչքով եւ գիրքը վեր կ'առնէ որ դարակը տեղադրէ: Գիրքը խրելէ առաջ, անգամ մը այն բացուած երեսին վրայ հետաքրքիր նայուածք մը կը պտտոցնէ):

Հրան. Պարապ տեղը մեղքս կ'առնես:

(Մայրը չուզեր պատասխանել) Կը հակնամ եղածը, տգէտ կնիկ:

Աս գիրքը հիվ առաւ տեղէն. հիվ դրաւ առջևը այսպէս, տես, մարդը հւր բացեր թնչ կը կարդայ եղեր:

Ասլը. Ո՛ւր բացեր է, թնչն էր կարդացածը. խճաք գտար, չի՛ք:

Հրան. Օտար տղայ մը, աղջկանդ պատմութիւնը կարդայ, հա՞...

Ասլը. Ես սատանայ աղջկան հետ գործ չունիմ:

Հրան. Տես հոս թնչ գրուեր է ու թնչն է եղեր կարդացածը, չէի՛ր գիտեր, տունդ աւրի՛, կնիկ (կըսկսի բարձր ձայնով կարդալ գիրքին այն ինչ երեսը, որ չի խրուելու համար մատը փաթը դրած էր: Լմեցնելէ յետոյ գիրքը մէկ կողմ կը նետէ, յաղթական նայուածք մը մօրը երեսին):

Ասլը. Մեղք գործեցինք արդեօք, Հրանհւշ, մեղք գործեցինք, ու գիրքը մեղքի միջոց ընտրած՝ այս անգամ ալ մեղ ու գիրքը պատժեց: Մեղայ, մեղայ...

ՏԵՍԱՐԱՆ Դ.

Թորիկ, Վարդուկ, ետքը Սահակ

(Ասլըխանին դրան առջեւ, քարէ նստարանի մը վրայ):

Թոր. Աս Բնչ օրեր, Վարդուկ, աս Բնչ գէշ:

Վարդ. Մարդերը սովորութիւն ունին որ երաշտ տարի-
ներուն միայն լեռը ելլան: Բնծի հարցնեն, ես պիտի ըսեմ թէ՝
տարին անգամ մըն ալ ուրիշ տէրտերու համար խաչ հանուէր:

Թոր. Մէյ մը անպատճառ սա առուտուրներուն համար,
դրացի: Ես գործը ապառիկի ալ զարկի. նորէն հով չի խաղաց
խանութս:

Վարդ. Միշտ մկնտոն *), միշտ երկուշաբթի:

Թոր. Աւելի մութ, աւելի վատ: Վաթսուն փարանոց յա-
ճախորդին քեռի, քեռորդի ալ կ'ըսես, ան կրկին քիթը ցուկքին
կը բռնէ: Ասանկ մնայ, Վարդուկ, կ'երեայ, մենք ալ պիտի
կրենք փորքաշնիս:

Վարդ. Ես արդէն շատոնց է որ փոխեր եմ միտքս:

Թոր. Ախրըր որ հոս սըվոր-նըվոր հաշուուն է չարչա-
բանքնիս, կ'երթանք պահ մը ամերիկացուն չարխը-ֆէլէկը կը
լիւրցնենք:

Վարդ. Կար ատեն որ պարտքերէս կուլայի, հիմայ նորէն
արցունք կայ աչքս, սատանան հար է,—չես գիտեր: Աղուոր գը-
րել, աղուոր հաշուել գիտեմ, ինծի իմ երեսիս հայողը, ես ա-
նանկ կը յուսամ թէ՛ կաւէ կոտիկ **) մը չպիտի ըսէ վերջապէս:

Թոր. Ես քու ընտրած գործիդ տեսակին վրայ նոր եմ
զարմացեր կարծես, էհպապ, գաւառի վաճառականը ինք հող-
մաղաց մը արդէն, դուն գացեր անկէ եփուած հաց կը սպասես:
Ատ քու ըրածիդ կ'ըսեն. «Մուկը ծակը չի սեղմուէր, ցախա-
ւելը պոչին կը կապէ»:

Վարդ. Շիտակ, շիտակ: Ես շատոնց հասեր էի տեղ, եթէ
ընտանիքը ամենալու **), կերպ մը գտնուէր: Հոս որով ձգենք, հոն՝
խնտոր տանինք:

*) Մկնտոն կ'ըսուի Մեծ-պահքի երկուշաբթին: Աս ըստածքով կը բա-
ցատուի այն թէ՛ օրերը լուրջ կ'անցնեն, շարժում տեղի չունենար, ծախել-փո-
խելու գաղբած վիճակ մը կայ:

**) Հողաշէն գաւաթ:

***) Առաջին նշանակութիւնով բան մը իր տեղը դնել, երկրորդ՝ բան
մը պահել-պահպանել, երրորդ՝ գողնալ փախիլ:

Թոր. Հոս մեզի պէս չարչիւնեցուն ինչ կը վայլէր: Կնիկա-
մեռաւ, տրտմեցայ պահ մը: Վերջը, աղէկ որ մեռաւ ըսի:

Վարդ. Գէֆը բուկդ է:

Թոր. Աս լեռները, աս աշխարհքը, բոլորը Բաղդիկին մը-
նային:

Վարդ. Ըսեմ բեզի որ շատ ատքան ալ չի փափաքես աս
մարդուն վիճակին, Թորիկ: Մենք «մութը նստեր՝ լոսը կը հա-
յինք», գիտենք թէ՛ ամեն բան աղէկ տեղը առեր է հոն: Քուր-
ջը բեհեզ կ'երևայ, պառաւը աղջիկ կը տեսնուի, լացողի մը
թթու տեսքը անուշ պատկերի մը պէս կը զարնէ աչքիդ:

Դեռ ըսեմ—բայց դուն մէյ մը մօտը գնա անոնց, տես
թէ՛ ինչ են անոնք իրականութեան մէջ: Ես աս մարդուն ներ-
քին կացքէն շատ աղէկ գիտեմ, մօտէն գիտեմ թէ՛ դժբախտու-
թիւնը ամեն օր ձե կը փոխէ անոր քովերը: Չուտեր՝ որ չա-
նօթնայ, չի հագնիր՝ որ չի կտրտի, ձգէ ասոնք: Մարդը բու-
սաւ թէ չէ, գայլուկն *) ալ ետեէն բռնաւ:

Թոր. Ծառին գագաթը ելլողը ինքնիրեն չէջնայ նը, հո-
վերը կ'էջեցնեն:

Վարդ. Հիմայ ամիս չանցնէր որ տղան Իգմիրէն չուզէ
տասը ոսկի, ան լմնցաւ, քսան դեղին, քսանը ջուրն ընկաւ,
ետեէ ուրիշ քսան մը ժմնցուր:

Հիմայ սրինգը թողեր՝ բէմէնջէ կը զարնէ, **) հեռադրով
կ'ուզէ:

Թոր. Հոն տղան բանտ դրեր են եղեր:

Վարդ. Յոյն աղջկան մը երեսէն:

Թոր. Մէկ հատիկ տղոց պատմութիւնը չէ՞, ֆեսան քիչ ըրաւ:
(Ասլըխանին աղջիկը տունէն դպրոց երթալու ճանքուն վրայ, ասոնց
առջեւէն կ'անցնի):

Վարդ. (Մտտով ցոյց տալով) Աս էր որ Բաղդիկին փեսա-
ցուին հետ պայրճսուէր ***) պիտի, չի բռնեց: Տղան հինին
հետ նորէն:

Թոր. Բաղդիկին կնկան վրայ ինչե՞ր խօսեցան, խուսկը
դարձեալ անոր...

Վարդ. Հարուստ է, չէ՞: Հարուստին քածը տանիքը ել-
լայ, հով կ'առնէ կ'ըսեն, նոյնը աղքատ աղջիկը ընէ, պապի ****)
կը հոտուրտայ կ'ըսեն:

*) Չուանի պէս խոտ մը, որ որթատունկին վրայ կը փաթթուի և կը
շորցնէ դային:

**) Թղթով, գրով պահանջելը մոռցեր՝ հեռադրով կ'ուզէ:

***) Պատրուս, պատուաստ:

****) Էգ թռչունին ընկերը—վարուժան:

Թոր. Երթանք, Վարդուկ, երթանք, մինչև Ոսկեհանք երթանք:

Վարդ. Տէրը ինչ որ սահմաններ է:

Թոր. Իրաւ, չափողուածը ամեն տեղ ալ բոլորիկ է, բայց յոյսն ալ բան է:

Վարդ. Մենք ալ գեղացիներուն կը հետևենք, Թորիկ ճան: Ամերիկան անոնց փեթակը շէնցուց:

Թոր. Բաղքէն գացողներուն մէկ հատը ան Փառէն ըսուածը չէր, դեռ քանիններ: Հինգ փարա:

Բերած ախտերնին, բերած աղտերնին, ան հիչ չէք ըսեր:

Վարդ. Տղին բախտըն է որ Շահինն ալ պղտիկ գամբ*) չէ վերջապէս:

Թոր. Հոն ատեն մըն ալ դպրոց մտեր է եղեր:

Վարդ. Կ'ըսեն, շատ բան կ'ըսեն: Բոլոր ատենը ամերիկացի աղջիկներուն դմակները **) ծեծեր է: Ասանկ ալ կ'ըսեն:

Թոր. Ատի մեր շատ տղոց գործը: Հոն մեղք չէ, ամօթ ալ չէ եղեր:

Վարդ. Խելք ունենար, արհեստ կը սորվէր:

Արհեստ չէ բերեր, դրամ չէ բերեր: Բայց կուտան, նորէն աղջիկ կուտան: Ես չի հասկցայ աս աշխարհքը, վէստէլամ...

Թոր. Սահակ (վրայ եկած), ինչո՞ւ Շահինին աղբորդուն աղջիկ կուտան:

Սահակ. Հարուստին «Թամբը արևուն ալ գայ ***), կաշին տանիք մը կը ծածկէ:

Թոր. Ա՛լ:

Սահակ. Աղջիկը ձվ ինչ ընէր:

Վարդ. Ա՛լ, ա՛լ: Մնա կատակը:

Սահ. Տուողը ով է որ: Ան կնկան պատմութիւնը նո՞ր պիտի գիտնաք:

Թոր. Բո՛ւլդ ուզեր նը:

Սահ. Ինչո՞ւ չէ, ան որ տղայ է, իմա ալ քած մը:

Վարդ. Ես ատանկ չեմ խորհիր, տղան արհեստ ունենար նէ, բան մըն էր:

Սահ. Բաներն ասանկ մնան նէ...

Թոր. Երթանք, երթանք...

*) Գամբին կըճատ ձեռը: Խածան, աղղեցիկ հարուստներուն աս անուանը կուտայ ժողովուրդը:

**) Աղջիկներուն ետեք առեր ընկեր է:

***) Հեղնոտ ոճ մը—մեռնելու իմաստով:

ՏԵՍԱՐԱՆ Դ.

(ԲԱՂԴԻԿԻՆ ՏՈՒՆԸ)

Հուսիկ, Փառէն

Փառէն հագուած ամերիկեան վերջին նորոյթով, ան-
բանցը տունը առաջին այցելութիւնը

Հուսիկ. Ուշ եկուք, նազով եկուք, անուշ եկուք:

Փառ. (Պատրաստ խօսքի բնորոտութեամբ) Է՛հ... Կը ցաւիմ, բայց...

Հուս. (Իր ձեռքովը սիկառ մը կուզէ փաթթել փեսին տալու հա-
մար, չի յաջողեր նախ, Թուրքը կը պատռի, յետոյ անգամ մըն ալ, որ նո-
րէն սիկառը ուզած ձեռքովը չի շինուիր: Անճրկութիւններ. փեսան աչքը
շեշտ զորանչին մատներուն վրայ յառած կը պահէ վայրկեան մը):

Բան*), որ ճանչցար տունը (սիկառին մատուցումը վառուած վի-
ճակով):

Փառ. Շնորհակալ եմ, տունը ճանչնալ, Է՛հ (մոլորումներ):

Հուս. Նազլիւն հապա (հէննէք):

Փառ. (Խնդրք մը) Մի՛նակ ան է չի ճանչցածս: Ո՛ւր է:

Հուս. Զբի՛ չէ (կատակ): Մօրմէդ հրաման առի՛ր:

Փառ. (Սիկառի մուկին դալարքները դիտելու տուած ինքզինքը).
Երկու բան իմա են, մէկը շուքս, մէկը ազատութիւնս:

Հուս. Աղէկ, աղէկ:

Փառ. Կ'ուշանայ (նշանածը ակնարկելով):

Հուս. Ան ալ ուշ, որ անուշ երեայ:

Փառ. (Խնդրք) Էֆէնդի՛ն...

Հուս. Շատ զբաղուած է, շատ, շատ:

Փառ. Աճայեալ (զարմացում):

Հուս. Բանի՛ օր է որ հէջ տուն չի մտնար: Նազլիւ, Նազ-
լիւ (աղջիկը հիւրանոց կը կանչէ), դուրս եկուք, աղջիկ, (դէպի փե-
սան) կամչնայ, մի՛ մեղդերեր:

Փառ. Կը զարմացնէք, տիկի՛ն:

Հուս. (Հապճեպ շարժումներ, ոսկի ժամացոյց մը ու մատնի մը
զրպանէն հանելով փեսին՝ կու տայ) Ամերիկայէն եկար, արմաղանս
չի բերիր նը, ես տամ...

Փառ. Բայց... Ը, Ը, Ը, կ'ամչցնէք: Շնորհակալ եմ:

Հուս. Ատոնք ալ բեզի բաժին հաներ էի:

*) Չատ բան, զարմանալի բան, որ ճանչցար տունը:

Փառ. (Առաձնները տեղաւորելէ յետոյ) Շիտակն ըսելով, աս տեղի սովորութիւնն ալ ուրիշ բան է *):

Լուս. Մեր էֆէնդիին ալ խելքը ծով, հիմայ եղած չեղածը տարտղնել սկսեւր է: Առաջ, երբ ասանկ էր: Նազլու. Նազլու (անգամ մըն ալ ծայն դէպի ներսը):

Փառ. Հիւանդ չէ կը յուսամ:

Լուս. Գու գալդ լսեւր, չէ լսեւր, արեւածաղիկի պէս բացուեւր է: «Անկէ առաջ, հէշ չէր ըլլիր **):

Փառ. Դիտնայի այսպէս, տարի մը առաջ կու գայի:

Լուս. (Ոտքի ելած) Ձի լսեց ձայնս, կամ չէ նը, շատ կամջընայ, մէյ մը ես երթամ:

Փառ. Ձի նեղուէի, կ'աղաչեմ:

Լուս. Բիշ մըն ալ նեղուէր, հիգս էր (կ'երթայ որ աղջիկը դուրս բերէ):

ՏԵՍԱՐԱՆ Դ.

Փառէն (մինակ վայրկեան մը)

(Զորանչին տուածները զրպանէն կը հանէ, հարեւանցի մը ձեռքին մէջ շրջմընելէ յետոյ, կը պահէ զորանչն երեւնալէ առաջ):

Սքանչելի... (Մատնին անկամ մըն ալ հետաքրքիր դիտելու վիճակի մէջ) Բայց ուսկէ, թիշ հանելուկ: Լսուած է որ զորանչին ձեռքը փետին ծոցը կը շէնցնէ, բայց աս կերպը, ասանկ... խելքի չի պառկիր: Երիկը գիտէր, կամ թէ՛ յիմարը ես եղայ, որ հօրաղբօրս նամակը քովս պահեցի: Ըսել է, ան նամակն ալ կարդար նէ, հիմա «տունը կըռնակս պիտի կապէր»: Հանելուկ, հանելուկ, Բայց... ուրիշ կասկած մը—չ'ըլլայ որ աս ինծի տուածները հօրաղբօրմէս ապշոպածներէն... ը'ն... հոգիս ալ անանկ կը վկայէ, հէմ, ճշմարիտ որ կընայ ըլլալ: Բայց աղուոր է: Մայրս կ'ըսէր թէ՛ տունը բան չի թողուց, Լուսիկին փէշը լեցուց:

Արդարութիւն չիկայ կ'ըսեն—ինտոր չէ: Անկէ խլուածը, աս կերպով ինքնին իմ ձեռքս կ'իյնայ: Շիտակն ալ աս չէր մի: «Մըջիւնին ամբարածը կ'ըսեն, շատ հեղ մուկը կ'աղայ»:

Նազլուն ալ կ'առնեմ... (վայրկեան մը մտադրոյ) կ'առնեմ, ինչո՞ւ չէ: Թող գայ տեսնենք:

*) Ուրիշ անուշութիւն մը ունի ըսել է:

**) Հիւանդկախ վիճակ մը ունէր:

ՏԵՍԱՐԱՆ Ե.

Փառէ՛, Հուսիկ, Նազլու

(Նազլու փոխտ մը ձեռքը հիւրանոց կու գայ, մօրը առաջնորդու-
թիւնով: Փոխտը որուն վրայ շարուած կ'երեւան անուշեղէններով լեցուն
տխակիկներ, աճողակի մը վրայ կը դնէ ու ետքը նշանածին դարձած՝ ձեռք-
պագը ընելու վայրկեանին, նշանածը ընդոտ ոտքի կ'ելլայ կ'արգիլէ տեղա-
կան բարեւի կերպը, ու ինք ամերիկեան շէքսփէնը մը ընելով, կը սկսի կակա-
զիլ, քան խօսիլ):

Փառ. Բարի տեսանք, բար... Ըի, բայց... ուշ:

Հուս. Նոր լմացուց բաները, ելեր էր կու գար:

Փառ. (Կը նստի) Հը', հը', հը', հը': Շնորհակալ եմ:

(Օթիտին ծրարներէն հանուած՝ Նազլու ծանրագին շրջազգեստ մը կը
կրէ, կուրծքին վրայ շարոց մը աւստր. գրեմից, մեծ շարոց մը տաճ. դագի,
մէջքը Վանի կամար, կոնակն ի վեր կը շվշվան դագի ծամկալներ: Գըլ-
խուն վրայ վարդագոյն շղարշ, ոտքը եւր. փալուն կօշիկ: Նազլու աս հա-
գուտներով սպասաւորելու մէջ, չի խօսիր, կամ ըսենք՝ իր բերանը մայրը
եղած է):

Հուս. Առաջ խահուէ մը, Նազլու:

Փառ. Շնորհակալ եմ, տիկին:

Հուս. Ա՛տ ի՛նչ խօսք, Փառէ՛ն, ատէթն ինտոր է:

Փառ. (Թաշկինակով մականին քրտինքը կը սրբէ) Ես կը կարծեմ
թէ՝ շատ կը նեղէք օրիորդը:

Ինչո՞ւ չի նստիր (դէպի նշանածը):

Հուս. Անանկ է նը, թող անուշ մը հրամցնէ... չէ, առաջ
ես տամ (փոխտէն բան մը կ'առնէ ու փեսին կը հրամցնէ):

Փառ. (Բնազօս) Հը', հը', հը', հը': Շատ շնորհակալ, շատ
ուրախ եմ:

Հուս. Առ, կեր որ մենք ալ... Թող Ֆիշնէով շոուպ մը
բերէ:

Փառ. Վայ... ես կ'ուզեմ որ բան մըն ալ չի բերէ, թող
նստի, եթէ կը հաճի: Կարօտցեր եմ:

Հուս. Ենիշտէն ինտոր որ կ'ըսէ, աղջիկ, ալ իմս չէ խօս-
քը: (Նազլու կը նստի ամէկոտ ու ամփոփ փէշերով. դէպի նշանածը
կարօտի խուսափուկ նայուածքներ):

Փառ. Ի՛նչպէս էք, օրիորդ (կեղծ ժպիտ):

(Նազլու միայն նայուածք մը):

Իմ վրայ շատ էրգեր էք եղեր: Անանկ լսեցի:

(Օրիորդը ատ խօսքէն խանած՝ չիշսեր խօսի):

Հուս. Քու վրայ չի տեսնէր, ալ որո՞ւ... Դեռ երէկ կը պատմէր հատ մը, որ զարմացայ: Հէմ աս օր ալ կատարուաւ: Փառ. Հը՛, հը՛, հը՛, հը՛: Հոն իր պատկերը մեծցնել տուի վարպետ առթիւստի մը, սրիկային մէկը գողցաւ ետեւս: Միտք բերի որ ֆոնոկրաֆ մը առնեմ, խրկեմ, Նազուլին ձայնը առնէիք մէջը, ինծի դարձնէիք, բայց...

Հուս. (Իժուար զարմանք մը) Մըյեմ...

Փառ. (Նշանածին) Բիչ մը նիհարցեիր է, ինծի խրկուած պատկերին մէջ գեր կ'երևար:

Հուս. Է՛հ, երկաթն ուշ կը մաշէ:

Փառ. Օրհնած երկիր (Ամերիկա), դրախտի երկիր: Դէշը ան, որ աշխարհի էն հեռուն ծայրը ինկեր է: Երթալը ինչ դժուար, այնքան անկէ զատուիլը դժուար: Դուք ալ զհար հոգ աշխարհք կը վայելէք: Խեղճեր...

Հուս. (Փոխտին վրայէն պահ-պահ զոքանչին կողմէն մատուցում-ներ) Վար անցնէր ան, որ չի ճանչնային մեր տղաքը:

Փառ. Զէ, երբէք չէ, տիկին: Ես վեց տարի կեցայ, վեց օրուան պէս անցաւ վրայէս: Նշանուած չըլլէի, Նազուլին սէրը չի քաշէր, չի բերէր, էտիս կը նայէի:

Հուս. Անանկ որ մինակ Նազուլին էր պակասը:

Փառ. Պակասը Նազուլին, այո՛, բայց ես ինծի հետ չի հա-մաձայնեցայ:

Հուս. Տուտի...

Փառ. Իբաւ է որ ասկէ հոն աղջիկ չի փոխադրուիր, ինչ-պէս գաւաթով կաթ չի փոխադրուիր:

Հուս. Ես ատոր համար ըսի:

Փառ. Աղջիկներն ալ հոս սրիկայ կառապաններուն կը յանձնեն:

Հուս. Կը հասկնամ ըսածդ:

Փառ. Միայն, իմ ցաւս, որ խօսքով չեմ կրնար յայտնել, ան է որ...

Հուս. Ի՞նչ...

Փառ. Դրախտի պէս երկիր մը...

Հուս. Դժուրքէն ազատած ըլլիլը չըսեր (ղէպի աղջիկը):

Փառ. Ա՛խ, տիկին, ինչո՞ւ չէք հատար:

Հուս. Դժուրք մը, որ թոսունի պէս կէնճերնիս կերաւ:

Փառ. Ամերիկան տեսնողը թող ըսէ թէ՛ հոն ի՞նչ է կեանքը: Աղջիկ, միշտ աղջիկ, բայց աղջիկ... մինչև ոտքերնուն ըզուզն ալ աղջիկ:

Ցատկտուն, միամիտ, խնդկոտ:

Հուս. (Հեզմոտ) Երնէկ քեզի:

Փառ. Ձեռքդ երկնցնես, երեսդ կ'ուզեն, երեսդ տաս, լեզուդ կ'ուզեն...

Լուս. Բողբը... (Նազլու շանթահար՝ ուսերու թոփուրտուքով՝ ինքզինք դուրս կը նետէ)։

Փառ. Մի ցաւիք, կ'աղաչեմ։ Սա կայ որ անանկները հայ տղոց չեն յարմարիր։

Անոնք խնծորի պէս հոտուըտաս ու անցնիս միայն։

Լուս. Աղէկ որ մէկ-երկուքը գրպանդ չես դրեր։

Փառ. Ես հատ մը Պոսթըն, Լայսմ Թէաթրի մէջ տեսայ, ուրիշ մը՝ Լըլի անուանով, Փրովիտէնսի մէջ։ Ուսթրի մէջ ալ Բէտի, Մէկկի երկու քոյրեր են։

Լուս. Մեր աղջիկն ալ թող հիմայ զոյգ ցատկէ։ Աֆէրիմ։ Բերանս բանալ մի տար, Փառէն։

Փառ. Պառաւ իրիցկինի մը խօսքերը։

Լուս. (Բարկուծեսմբ դուրս կ'ելլայ, որ Նազլուն բերէ, ու եթէ հրէնար է, աղջիկը տղուն հետ առանձին թողու, որ ատեն ինքն ալ վայրկեան մը դրան ետեւէն բաներ մը պիտի սերտէ գաղտնօրէն)։

Հիմայ ալ իրիցկին անուանիս։ Աֆէրիմ, աֆէրիմ (կ'երթայ)։

ՏԵՍԱՐԱՆ 2.

Փառէն, Նազլու (առանձին)

Լուսիկ (ետքը)

(Աղջիկը մօրը զօրաւոր ստիպումովը՝ նշանածին քով կը դառնայ։ Պահ մը երկու կողմէն խանոյ լուծնին։ Աս ատեն Լուսիկ դրան ետեւը անոնց խօսուտուքը մոտիկ ընելու վիճակի մէջ)։

Փառ. Մայրդ հէր... (Անխօս, ամչցողի կեցուածք)։

Հիս է, գնաց...

Տիկին Լուսիա ինչո՞ւ հեռացաւ, օրիորդ։

Նազլ. (Անկոր, մնում ձայն) Ձեմ գիտեր։

Փառ. Ձէք գիտեր։

Նազլ. Ըսաւ որ համբերէք (շատ փափկանկատ)։

Փառ. Է՛, ինչո՞ւ գնաց, ինչ...

Նազլ. Ձեմ գիտեր... Կու գայ հիմայ։

Լուս. (Դրան ետեւէն) Խեղճ մեսըմիս, պիւլպուլ լեզուն պուկըն *) է կպեր։

Փառ. Խնչ է քու գիտցածդ հապա, Նազլի (քովը մօտենալով ձեռքովը շոյանք մը նշանածին երեսին)։

*) Կոկորդ։

Նազլ. (Նազոտ) Ես բան մը չեմ գիտեր, ես հիմ եմ որ...

Փառ. (Գծիմք) Գեղի համը կը կարծէի:

Նազլ. Համը չեմ, ինչհետեւ Լեզու ունիմ, սիրտ ունիմ, բախտ չունիմ:

Փառ. Աղէկ, աղէկ: Աղուոր կը խօսիս:

Նազլ. Հերիք որ հոգիս է զիս խօսեցնողը (ախ մը). ես ինծի վարժութիւն ըրեր եմ որ աղուոր խօսել գիտնամ... Դուն նորէն «էսկայ աշխները» *) կ'ուզես:

Փառ. (Բիրտ խնդուք մը) Ես քեզի ալ կ'ուզեմ:

Լուս. (Դրան նտեւն) Հա, եա, Ասլըխանին քածն ալ կ'ուզէիր, բանմը Ասլըխանը... ա՛ն ալ կ'ուզէիր:

Նազլ. (Սօրը վերջին խօսքը ականջն հասած) Ասլըխանին աղջիկն ալ կ'ուզես:

Փառ. Կ'ուզեմ, միշտ կ'ուզեմ: Խեղճ աղջիկ: Ամերիկա ըլլէիր որ գիտնայիր թէ՛ ինչ է աղջիկը, ինչ է տղան, ինչ է ուղիւր, ինչ է չուզելը—Աղջիկի մը հետ կը կապուիս, մարդ բան չըսեր, ծնողքն ալ իրաւունք չունին ըսելու: Վերջն ալ, էհ, չեկաւ գործիդ—կամ փողոցդ փոխէ, կամ քաղաքդ:

Նազլ. (Նազոտ) Զհար ատոր համար էր որ ասքան տարի քաղաքդ էիր փոխեր:

Փառ. Հը՛, հը՛, հը՛:

Նազլ. (Սրտոտ յուզմունք) Երկիրը ոտք դնելէդ ասդին ալ դեռ աս օր կը նայիս էտիդ: Ի՞նչ էի ըրեր քեզի, ի՞նչ էր իմ մեղքս:

Փառ. Ինծի նայիր, Նազլու, զիս լսէ:

Նազլ. Ես քեզի համար, երկինք չի հայեցայ որ արեւ չի տեսնամ, գետին չի հայեցայ որ էլին կոխած-անցած ճանքան չի տեսնամ:

Փառ. Դուն չե՞ս հաւտար որ քեզի հետ է իմ հոգիս:

Նազլ. Իմ հոգիս հապա: Գու ձայնդ հովերուն բերնէն լսեցի, քու տեսքդ ջրերուն երեսը բնդրեցի, իրկունը ճրագը մաքրեցաւ, բոլոր գիշերը քեզ բնդրեցի, երազներս քու վրայ, սիրտս քու վրայ, հոգիս հաւատքս քու վրայ: Գիշերները... ու քանի՞ տարի այսպէս:

Փառ. Բայց... չէ... կրնամ վստահացնել որ... (կափկափում):

Նազլ. Ըսէ, ըսէ: Ալ չպիտի ամչնամ, ալ չպիտի պահեմ: Ես ի՞նչ ըրեր եմ քեզի, յանցանքս ի՞նչ, որ ատեն, ի՞նչ կերպով: Ըսի՞ր որ չի հասկցայ թէ՛ հէնց միտքէդ անցուցիր որ չի կռահեցի, զալըմ տղա (փղծկում):

*) Այնտեղի աղջիկները—Ամերիկայի աղջիկները:

Փառ. Դու, ճշմարիտ կ'ըսեմ որ զիս չես հասկցեր, աղ-
ջիկ (ծայրը ընկճած տրորիչ ազդեցութեան տակ): Ի՞նչ ըսել կ'ուզես:

Նազլ. Ես իմ ճակտիս գրին դէմ է որ կը գանկտիմ. ես
իմ հօրս ըրածին վրայ է որ կ'ըսեմ:

Փառ. Աղէկ որ գիտցեր ես ահա: Երգում կ'ընեմ որ ատ-
ցածմիտ մարդուն, ատ հօրդ ըրածէն է որ ցաւցեր եմ: Դեղ-
դուն կը մտածեմ թէ՛ ի՞նչ վիճակի մէջ անպատուած մը, որը
մը ձգեց: Հողը, ջուրը տղային, հարստութիւնը տղային, ամեն
բան ու միայն տղային: Ասոր ինչ կ'ըսէիր:

Հայր մըն է թէ՞ գէշ կովածուծ մը ան:

Այդքան ալ մի մեղդերը զիս, սիրելիս, ես ալ մարդ եմ,
ես ալ սրտի տէր, զգացումի տէր մարդ մը:

Նազլ. Ատոր մէջ ես ի՞նչ ունէի...

Փառ. Դու, շատ բան ունէիր, որ ալ հիմայ անունս ալ
չպիտի գիտնաս:

Նազլ. Ան ալ ատ հօրս առջև...

Փառ. Ատ հօրդ առջև, այո, իրաւունքդ էր:

Նազլ. Մայրս շատ բաներ ըրաւ... Էհ, ալ ի՞նչ գիտնամ:

Փառ. Հըմ՝մ՝մ... Ձէ նը ես ալ մարդ եմ, ես ալ... Բայց
ալ դուն ինծի մոռցիր որ երթայ ըսէ. «Անցածը յիշողը մատը
ծամեր է»: Շիտակ չէ: (Լռութիւն պահ մը): Գրածներս չէս կոր-
սընցուցեր:

Նազլ. Բարձիս մէջ բոլորն ալ:

Փառ. Ես ալ քիւէիներդ պահեր էի, բայց ջուրը ին-
կան:

Նազլ. Ողջ գալդ ինծի...

Փառ. Կը սպասէի՞ր... շատ: (Նազլու կը լռէ) Կը սիրես ալ
կը յուսամ:

Նազլ. Ծծկէր մը կը խտխտցնես (կիսատ ժպիտ):

Փառ. (Լիբբ ծիծաղ մը) Հա, հա, հա, հա: Ծնորհակալ եմ:
Բայց ամենքը չես ըսեր: (Նազլուէն լռութիւն): Կը սիրես, գիտեմ,
օլրայթ:

Նազլ. (Գլուխը մեղմով մը նշանածին կուրծքին մօտեցնելով, կը
մ'նայ այսպէս վարկեան մը, երկու կողմէն անխօս սիրուողուք, երկուքն
ալ ոտքի վրայ): Աս ալ իմ ձեռքէս ընդունէ (Նշանածին ձեռքը նախ-
շուն քսակ մը կը թխմէ, մէջը բաններ մը):

Փառ. Պէտք էլ չիկայ ատոր, բայց կ'ընես... Ամեն օր ալ
չէ նը, շաբաթը անգամ մը անպատճառ պիտի գամ:

Հայրդ չեմ սիրեր:

Նազլ. Ան հոս չէ միշտ:

Փառ. Թող կ'ուզէ ըլլի ալ, ես վարդը առեր, փուշը նետեր
եմ. Ի՞նչ ըսիր:

Նազլ. Ինձի՞ կը հարցնես:

Փառ. Քեզի հետս պիտի տանեմ (լուծիւն):

Զքս գար (լուծիւն):

Աշխարհ, երկիր տեսնես, մարդ տեսնես:

Քեզի հոս ձգեմ—անկարելի է...

Նազլ. Աս տարի շատ դացին (ղէպ Ամերիկա):

Փառ. Մենք ալ, մենք ալ:

Նազլ. Մար-խաթունն ալ, Շահին աղան ալ:

Փառ. Կուգան նէ, անոնք ալ... բաց քեզ անպատճառ...

Նազլ. Իմ խօսքս չէ, ո՞վ գիտէ:

Փառ. (Նշանածին մտքերը շփելով) Օր մը դամ սվուց ձեւ
փոխեմ, աս ի՞նչ պոչ, աս ի՞նչ տգեղութիւն: Հոն օղ ալ չեն
գործածեր:

Աս ասեղը, տես, ի՞նչ աղուոր կը վայլէ (Նշանածին կուրծքը
զարդասեղ մը կը կպցնէ ձեռքովը. համբոյրներ Նսզլուի երեսներէն. կամ-
չընայ աղջիկը, քիչ մը ետ քաշուելու ձեւ մը կ'ընէ, բայց չի փախիր):

—Սքանչելի, հիանալի... (զարդասեղին յարմարութիւնը կ'ակ-
նարկէ):

Հոն սովորութիւն է որ շրթունք կը ծծուրուտան: Եր-
թամ, Նազլու, երթամ, քանի կենամ քովդ, կարօտս կ'արթնայ,
հնհնուքը սրտիս կը զարնէ: Հերիք չէ՞ ասօրուան համար:

Նազլ. Կերթաս նը, կամաց...

Փառ. Ի՞նչպէս (լուծիւն):

Նազլ. Թող մայրս գայ:

(Աս խօսքին վրայ, մայրը ներս կը մտնէ, ձեռքը քանի մը խնձոր
ընած):

Լուս. Աս մէկը մար-խաթունին բարեւ, մէկն ալ Շահին
աղային. Փառէն, ինչո՞ւ կ'արտօրաս, ես դացի որ թէյ մը բե-
րեմ (խնձոր մըն ալ կը հանէ զօտիէն ու կու տայ փեսին): Աս մէկն ալ
մար-խաթունին, ըսէ որ հարսնացուդ ձեռքդ կը պաղնէ, աչքե-
րդդ կը լուսէ: Ասանկ չի պիտի ըլլէր, ամմա, էհ, աս ալ կ'անցը-
նի: Էֆէնդիին հետ իշալլա մենք ալ...

Փառ. (Քրքիջ) Շատ աղէկ, բարի, հազար բարի:

Լուս. Զի նստար որ թէյ մը...

Փառ. Կ'ուզէք որ ամեն բան աս օր վերջանայ:

Լուս. Ֆայիզն ալ կար, չէ՞ (քրքիջներ):

Փառ. Շնորհակալ եմ, ժամադրութիւն ունիմ:

Լուս. Ալ տունը ճանչցար ա:

Փառ. Միշտ ամէցուցիք, տիկին, մնաք բարի, մնաք բարի
(նախ նշանածին, յետոյ զոքանչին ձեռքերը թօթուելով):

Լուս. Բարի եկաք, բարեւ ըրէք, հատ-հատ բարեւ ըրէք:

ՏԵՍԱՐԱՆ է.

Բաղդիկ, Լուսիկ, Նազու

Բաղդ. (Յոգնած, սրտնեղ) Էօֆ, Էօֆ: Զուր մը, աղջիկ (կռնա-
կը բարձին վրայ ձգած՝ ֆէսը վար կ'առնէ, քրտինքը կը սրբէ: Աղջիկը դա-
ւաթով ջուր տալէ ետքը, դիմացը կը կայնի ու նոր հրամաններու կը սպասէ):

Գուլպաներս (ոտքերը կ'երկնցնէ, որ աղջիկը գուլպան քաշէ):
Վար անցնի ասանկ գործն ալ, վաստակն ալ, Էօֆ:

Լուս. (Զգուշաւոր մերձեցում դէպի էրիկը) Նեղհաւած ես: (Աղջի-
կը աս պահուն հօրը ոտքէն գուլպան քաշելու տեղ անոր դօտին քակելու
շուարքի մը մէջ կ'իյնայ):

Բաղդ. Գուլպաս ըսի, չիք (դաժան երես):

Լուս. Բը, խելքդ վրադ ըրէ, աղջիկ:

Նազլ. Ես դօտին հասկցայ, ի՞նչ գիտնամ (դէպի մայրը):

Բաղդ. Քաղաքը փիճ մը թէօրէմիշ եղեր է, մայր, աղջիկ
չըլտուրմիշ ըրեր են: (Բոլորտիքը դիտելէ ետքը) Աս ի՞նչ գաւաթ,
աս ի՞նչ փոլատ, ո՞վ եկած էր: (Նազլուն հօրը ոտքերը շփտելու վիճակի
մէջ): Նոր գուլպայ մը, հայտէ: Ո՞վ եկած էր, կ'ըսեմ, ձայն
չեկար:

Լուս. Տէր պապան, տէրտէրը:

Բաղդ. Ես թող փուշ երթամ կամնիմ, դուք հոս տունը
շաքար ցանցեցէք ճանճերուն առջև: Ի՞նչ կ'ըսէր տէրտէրը:

Լուս. Հիշ:

Բաղդ. Հէլպէթ:

Լուս. Եկեր, կը հասկցնէր որ՝ փեսին ընթին հովը էջեր է:

Բաղդ. (Գուլպան բերում՝ ոտքը անցնելու ջանքեր): Փեսամ ով
(կրքոտ):

Լուս. Հիմայ դուն ալ աճայեպ եղար:

Նազլ. (Հայրը ականակելով) Նեղուած է, մայր:

Լուս. Բը, ես ի՞նչ ըսի որ, աղջիկ:

Բաղդ. Աներես շունէն ալ ցած ես:

Լուս. Զհար ցած ըլլելուս համար է, որ ամեն օր, ամեն
օր կը կոխկատես: Զեմ ալ սատկեր որ խալըսիմ:

Բաղդ. Զըսի՞, չեմ ըսած քեզի որ ես ատ տղին աղջիկ
տուող չեմ, չեմ, չեմ (ձեռքերը ծունկին կը զարնէ), չըսի՞, չի լսե-
ցի՞ր: Ամերիկայի մէջ չըրածը չէ մնացիր, պարտք բերէր է, հա-

զար տեսակ աղտոտ պատմութիւններ բերեր է: Աս մէկ (մատով կնկան զխում զարնելով). մտիկ ըրէ:

Միտքդ չէ՞ որ, աս գործին սկիզբներն ալ սխալ մը եղաւ ըսի, Շահինին տունը աղջիկ չպիտի տայի: Ա՛ս երկուք (մատով երկրորդ հարուած մը կնկանը քունքին): Բայց դուն անամօթ մը, դուն սատանայ մը. ցորեկը չի կրցար նը, գիշերը բարձիս վրայէն գողցար խելքս ու տունս աւրեցիր:

Ըսէ (անգամ մըն ալ բռնովն հարուած մը կնկանը քունքին), չի խոստովանեցմայ այսպէս, ու դեռ ինչեք...

Նազլ. Ելիր քովէն, մայր, ինչո՞ւ սիրտը կը հատցնես:

Լուս. Ուրիշէն լեցուեր է, չիմ գլխս կը հանէ:

Բաղդ. Դուն եթէ շնորհքով կնիկ ըլլէիր, բաները ասանկ չպիտի երթային: Ամենէն վերջը, շատ ետքը, աղջիկը տամ ըսի նը, ալ բան չեմ տար: Դուն չես գիտեր թէ՛ իմ գործերս մէկ օրէն միւսը ինչ փոփոխութիւններ կ'առնեն, քեզի կրնամ նոր ցաւ պատմել: Սրիկայ մըն ալ հոն իզմիր ունինք, որ ալ բան չի թողուց ձեռքս: Աղքատ, աղքատ, վաղը շլիքէս կախուելիք տոպրակը դուն ինքդ պիտի կարես: Հասկցամը, հասկցամը:

Լուս. Հէլպէթ, տանը աւելն ալ տղիդ պոչը կապեցիր, տունդ դուն քու ձեռքովդ աւրեցիր, կնիկդ ի՞նչ ընէր, աղջիկդ ի՞նչ ընէր:

Բաղդ. Ձէ, խօսքը եթէ մար ու աղջիկ պիտի կտրեն-կապեն, անգամ մըն ալ ըսեմ թէ՛ ես գիտեմ ընելիքս, գիտեմ թէ՛ առաջ որ գլուխը պիտի կոտրտեմ:

Լուս. Տէրտէրը երդումով կ'ըսէր որ տղան հիմայ աղջիկը միայն կ'ուզէ:

Բաղդ. Կ'ուզէ եա...

Լուս. Երդումով կ'ըսէր:

Բաղդ. (Հանդարտած) Ինքնիրեն եկեր էր թէ՛ խրկեր էին:

Լուս. Խրկեր էին, ինքնիրենը՝ ի՞նչտոր:

Բաղդ. Հարսնի՞քը:

Լուս. Բան չ'ըսաւ (Խոնարհ պատասխաններ):

Բաղդ. Էֆէնդին շատ հարսնաւոր-մարսնաւորի գլխս չուներ ըսէիր:

Լուս. Փեսին կնքահարը, փեսին ազգականները միայն:

Բաղդ. Հա... այդչափ: Դուն չես գիտեր գործերուս վիճակը (ոտքի ելած երթալու վրայ):

Լուս. Ո՛ւր հիմայ:

Բաղդ. Երթամ: Հողեցի մը տեսայ, հաշիւ ունիմ, տեսնեմ ի՞նչ կ'ըսէ:

Հուս. (Նտեւէն): Շուտ դարձիր, Նազլուն ասօր ուզած կերակուրդ եփեր է:

Բաղը. Աֆէրիմ, աֆէրիմ: Շուն շանորդիներուն տես որ իմ վաստակս ինծի միւննէթ կը ծախեն:

ՏԵՍԱՐԱՆ Ը.

Թորիկ, Հուսիկ

Թորիկ. (Յնասպառ): Ուր է էֆէնդին, Հանը՛մ:

Հուս. Նոր դուրս ելաւ, Թորիկ, խէր է:

Թոր. Ասօր էֆէնդին քէսէն բանալ պիտի տամ, հանը՛մ, փոխեցի միտքս: Ամերիկա թնչ ունիմ: Հարս մըն է:

Հուս. էֆէնդին դիմելու ատենդ չես կըցեր որոշել, Թորիկ:

Թոր. Նոր հարս մը, էրկանը մեռնիլը երկու տարի չընէր: Շատ մալ ունի:

Հուս. Զի փախցնէիր: Աղկէկ է:

Թոր. Աղկէկ է, շատ աղկէկ: Գասն ոսկի պէտք էր, հինգը հարսին, չորսը մօրը, մնացածը հարսնիքին:

Հուս. Մեծ պահք էր, չէ:

Թոր. Աս է մինակ, որ մէջքս կը կոտրէ, միայն ատ աւրգելը: Բայց էֆէնդին սայայէն ատոր ալ ճարը կը դռնէինք: Կամ ան է որ հարսը տուն կը բերեմ, պսակը առաջին պսակին կը մնար, կամ չէ՛ նը, պատուելին թէմէննա մը, կը լմնար: Պսակը ժողովարանը, մկրտութիւնը ժամը:

Հուս. Մեղք չէր:

Թոր. Մեղքը տէրտէրուն ճիտը, էւլցածն ալ վարդապետին: Մեծ պահին ինչո՞ւ պսակ չըլլուիր:

Հուս. Անանկ է նը, դուն մէյ մը էֆէնդին տես, ան աղէկ է վարդապետին հետ:

Թոր. Մնաց որ էֆէնդին առաջ-առաջ դրամը կարգադրէր:

Հուս. Աս օրերը նեղութիւն ունի, կը վախնամ:

Թոր. Աստուած էոմիւր տայ, ան ուզէ նը քարը կը ծըլցնէ:

Հուս. Է՛հ, տես մէյ մը: Առնելիք կնիկդ դաւակ-մաւակ:

Թոր. Բան չունի:

Հուս. Զհար մեղի ալ հարսնիք տի կանչես:

Թոր. Դուք մեր տոնը կը մտնէք:

Հուս. Փորձէ, հասկցիր:

Թոր. Գլխուս վրայ, հանը՛մ. բայց դուք ալ իմ մուրազս
փորս թողիք:

Լուս. Ինտո՛ր:

Թոր. Պատրաստուե՛ր էի որ ես ալ ձեր հարսնիքին գամ,
դուք կարծեմ «Չրոտ պոռացիք» *): Փաւէն անցադրի ետե կը
պտտէ:

Լուս. Ո՛ւր երթալու (ցնցում):

Թոր. Կամ Ամերիկա կամ Եգիպտոս:

Լուս. Ուսկէ՞ հասկցար (այլայլած):

Թոր. Շահին աղայէն զատուե՛ր է ըսին, մօրը հետ պիտի
երթայ: Խաթրդ չի մնայ, հանը՛մ, խլլոտ խխունջի մը հանդի-
պեր էիք:

Լուս. Սոս, սոս, սոս (մատը բերնին):

Թոր. Աստուած խըսմէ՛թ չէ ըրեր ըսել է, մոմտալու ալ
չի գար: Աս է շատերուն զարմանքը թէ՛ մեծ շէնլիքի մը մէջ
դուք ալ մէկ տուն մը, մէկ տղայ մը առիք ճանչցաք: Ասչափ
տարի ինչո՛ւ սպասէիք:

Լուս. Խապարը քովդ է եղէր, աֆէրի՛մ:

Թոր. Բերանս մի՛ բնդրտեր, հանը՛մ:

Լուս. Դուն մեր հացով-ջրովը մեծցեր ես, մեր տղան:

Թոր. Գիտեմ թէ՛ այնպէս է: Վեց-եօթը ամիսէն Աս-
տուծով վերջին մանդըն ալ տեղը չեմ թողուր, կը ստկեմ
պարտքս: Հարսը շատ մալով է:

Լուս. Ատ աղէկ. ուրի՞շ:

Թոր. Գէշ լեզու, գէշ բերաններ, մտիկ մի՛ ըներ:

Լուս. Երկու խօսք գոնէ:

Թոր. Կամչցնես, խաթհն, խօսք տուր որ դուն ալ է-
ֆէնդիին իմ խնդիրքս լացնես:

Լուս. Աւելորդ չէ՞ ըսածդ:

Թոր. Բայց միշտ հաւտա որ կը խպնիմ, ի՞նչպէս պատ-
մեմ: Անանկ խօսքեր, անանկ բաներ կը պտտկին օդին մէջ,
որ արեւը կը բռնեն: Մէկը ես եմ նը, չեմ հաւտար:

Լուս. Ես ալ քիչ մը իմացեր եմ արդէն:

Թոր. Կան որ փեսան կը ցնծխտեն **), ուրիշներ Շահին
աղային ու քեզի համար կ'ըսեն: Ալ էֆէնդին ալ խաչը...

Լուս. Շահինին վրայ ինչ:

Թոր. Մառցիր, հանըմ, մառցիր, մառցիր, մեծերուն պատ-
մուքեան կէսը ջուր է, կէսն ալ հով, ալ մնացածը չեմ գիտեր:

*) Ոճ մը—կարգ, կանոնը մոռցաք ըսել է:

**) Քաշքշիկ, քննադատել:

Ինձի ու ուրիշին համար ինչու լեզու չեն սրեր (Թորիկ կը շիտկուի երթալ):

Հուս. Սպասէ վայրկեան մը, տղայ, դուն տան զաւակ ես ըսի, ան Շահին աղան կամ մեր փեսան տեսնաս նէ, շուտով մը հոս խրկէ. չպիտի մառնաս:

Բեր սա թելը մատդ կապեմ որ միտքդ մնայ (ծել մը անոր ցուցամատը կը փաթթէ որ չի մոռնայ պատուիրուածը):

Թոր. Բայց դուն ալ իմ խնդիրքս: Ըսէ էֆէնդիին թէ՛ վեց ամիս ալ չպիտի քշէ:

Հուս. Աղէկ, աղէկ, բարի երթաս:

ՏԵՍԱՐԱՆ Թ.

Բաղդիկ, Հուսիկ

(Հեռագրատան պաշտօնեայ մը կ'երեւնայ յանկարծ, ոտքի վրայ Բաղդիկին հեռագիր մը կը յանձնէ ու լուռ անխօս կը մեկնի: Բաղդիկ աս հեռագրին վրայ պահ մը իր նայուածքը պտտեցնելէ ետքը, մտահոգ ու անծրկած երեւոյթով ձեռքին համրիչը կը քաշէ արագ-արագ ու մէկէն ձեռքը ծռնկներուն զարնելով):

Բաղդ. Հապուսին *) գնաց ձեռքէ, Հուսիկ, գնաց, գնաց: Աչքերդ լոյս:

Հուս. (Վարեկցողի դէմք) Նորէն Իզմիրէն:

Բաղդ. Իզմիրէն, այո, ու՛ սա անգամ ալ պէտք էր որ ըսէի գումարը:

Հուս. Տէր ողորմեմ...

Բաղդ. 550 ոսկի նստաւ վրաս:

Հուս. Դուն ողջ կեցիր, ի՞նչ ընենք: Մի խրկիր:

(Վեղծ, միշտ կեղծ)

Բաղդ. Դատն ալ Պոլիս պիտի փոխադրուի:

Հուս. Ականջս խլանար, ականջս, ականջս:

Բաղդ. Աս է վիճակնիս, կ'ուզես խլացիր, կ'ուզես խաղցիր:

Հուս. Ձէր ըլլիր որ անգամ մը դուն երթայիր:

Բաղդ. (Գլուխը ձեռքին մէջ, ուշ պատասխան) Երթամ...

Հուս. Տասը աղջիկ պահես, մէկ տղայ չի մեծցնես, բայց նորէն չանիծես, արի մարդ, չանիծես, չանիծես, լեզուդ ժիր բռնէ:

Բաղդ. (Ինքը իր դէմը) Վայ, սրելայ, վայ, շան ծնունդ:

Հուս. Ինձի մտիկ ընես նէ, չես խրկեր:

*) Բաղդիկին ագարակը:

Բաղդ. Ձեռ գիտեր ինչ կ'ըսես, կնիկ, չես գիտեր:
 Լուս. Վերջը...

Բաղդ. Երթամ, ակռայիս մէկն ալ քաշեմ, խալըսիմ, մէկ-
 երկու չարեկի տեղ մնաց միայն:

Լուս. Ականջս խլանար, երկու աչքս ալ լոս չունենար:
 Վսյ, գէշ տղայ:

ԹԼԿԱՏ

(Վերջը յաջորդ համարում)

ԼՐԱԳՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾԸ ԱՆԳԼԻԱՅՈՒՄ *

I

—Մամուլը հասարակական կեանքի հայելին է: Նա հա-
 սարակական կեանքի անմիջական արդիւնքն է, նրա արտացո-
 լումն է...

—Մամուլը հզօր ղէնք է հասարակական կարծիք կազ-
 մակերպելու, նրան այս կամ այն ուղղութիւնը տալու համար:
 Ով իր ձեռքում ունի մամուլը, նա համարեա դիկտատորի իշ-
 խանութիւն ունի մի երկրի վրայ...

—Մամուլը—այժմ եօթներորդ մեծ պետութիւնն է և
 գտնւի աւելի ազդեցիկ միջազգային քաղաքականութեան մէջ,
 քան միւս վեց պետութիւնների հոչակաւոր ներդաշնակութիւ-
 նը... Մամուլը առաջադիմութեան ամենազօրեղ շարժիչն է:

—Մամուլը կապիտալի ներկայացուցիչների ծառայու-
 թեան մէջ գտնուելով՝ զուտ մերկանտիլ (առևտրական) երևոյթ
 է դարձել...

Այդպէս են այլազան և հակասական կարծիքները, որ դուք
 կը լսէք պարբերական մամուլի մասին:

Այդ կարծիքներից մին է արդարացի, մին է պարունա-
 կում ճշմարտութեան ամենամեծ մասը:

Մենք պատասխանում ենք. բոլորն էլ արդարացի են,
 զճշականապէս բոլորը:

*) Այս յօդուածը համառօտած փոխադրութիւն է «Периодическая печать
 Запада» գրքում տպուած մի յօդուածի, որի հեղինակը (Сатурнъ) լայտնի
 է Անգլիայի մասին գրած իր մի քանի գրուածքներով: